

EKONOMIE A PRÁVA

Jméno přednášejícího

VŠE

Letní/zimní semestr xxxx/yy

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PŘEDNÁŠKA 1

Vymáhání práva a nelegální chování

Vymáhání práva

- Nelegální chování
 - Trestné činy (kriminalita)
 - Přestupky
 - Správní delikty
- Pachatel má užitek
- Společnost (ostatní lidé) trpí újmou
- Nelegální chování - externalita

Ekonomická analýza

- Zjištění, usvědčení, potrestání pachatele je také nákladné
- Státní moc → represe (deterence) →
 - Pravděpodobnost trestu (P)
 - Výše trestu (F)
- Náklady nelegální činnosti
 - Újma
 - Náklady na zjištění, dopadení, usvědčení, potrestání pachatelů
- Jaká je efektivní represe?
 - \uparrow represe \Rightarrow \downarrow počet nelegálních skutků
 - \uparrow náklady na represi

Ekonomická analýza

- Cíl sankční (trestní) politiky:

Minimalizovat celkové společenské náklady nelegální činnosti

- Cílem není:
 - Retribuce
 - Rozpočtový zisk (příjmy z pokut – výdaje)
- Relevantní neekonomické cíle
 - Náprava pachatelů
 - Ochrana před pachateli (inkapacitační efekt) – vstupuje do kalkulace nákladů a přínosů

I. Optimální úroveň represe?

- Jak zvolit $p \rightarrow$ nákladná
- F.. pokuta .. daná = 2 000
- H... Újma = 1 000 na 1 skutek

P
1
0,5
0,1
0,01

Diskuze

- Optimální pravděpodobnost dopadení pachatele:
$$MC \text{ dopadení} = MB \text{ ze snížení újmy}$$
- Jakou roli má výše pokut?
 - Transfer od pachatele k daňovým poplatníkům
 - Přínos v podobě vybraných pokut by neměl vstupovat do rozhodování o optimální míře represe

II. Volba mezi F a P

- Cíl (daný): počet skutků = 50 \Rightarrow
- Očekávaná pokuta $E[F] = 200$ (třeba nastavit)

P
1
0,5
0,1
0,01

- Optimální pokuta: $\uparrow F$, $\downarrow p$

III. Vězení – nákladný trest

- Vězení se fundamentálně liší od pokuty
- Reálné náklady pro pachatele i společnost
- Společenské náklady na 1 měsíc vězení:
 - Pachatel (F) 200
 - Společnost 400
 - Celkem 600
- Cíl (daný): počet skutků 50 $\rightarrow E[F] = 200$
- Volba mezi p , F = délka trestu

III. Vězení – nákladní trest

P
1
0,5
0,1
0,01

- Optimální pokuta: $\uparrow F$, $\downarrow p$

Diskuze

- Proč i zde vysoký trest a nízká pravděpodobnost?
- $\downarrow P$ a $\uparrow F \Rightarrow$
 - Stejný očekávaný trest
 - Stejný počet skutků
 - \downarrow náklady na dopadení
 - Stejná náklady na trestání – \uparrow délka trestu pro trestané pachatele je právě kompenzována \downarrow počtem trestaných pachatelů – počet „člověko-dnů“ ve vězení se nemění
- Toto silně závisí na předpokladu, že sankce vnímaná pachatelem roste proporcionálně s délkou trestu

Vězení vs pokuta

- Pokuta je efektivnější než vězení
- Proč?
- Zásadní podmínka: pokud lze pokutu i vězení použít k dosažení stejného cílového počtu nelegálních skutků
- Reálná omezení:
 - Výše pokuty potřebná k dosažení cílového počtu skutků zcela převyšuje schopnost platit (judgement-proof offender)
 - Odpor (repugnance)
 - Pokuty mají nenulové náklady

IV. Újma vězňů roste méně než proporcionálně

- Újma vězňů neroste proporcionálně s délkou trestu
 - Diskontování
 - Sociální návyky ve vězení
- } k dosažení stejně vnímané sankce je třeba disproporčně zvyšovat délku trestu
- Např.
 - Délka trestu 1 → 3
 - Vnímaná sankce 200 → 400
 - Empirická evidence

IV. Újma vězňů roste méně než proporcionálně

P
1
0,5
0,1
0,01

- Optimální: p , F mimo extrémní hodnoty

Hlavní doporučení – základní model(y)

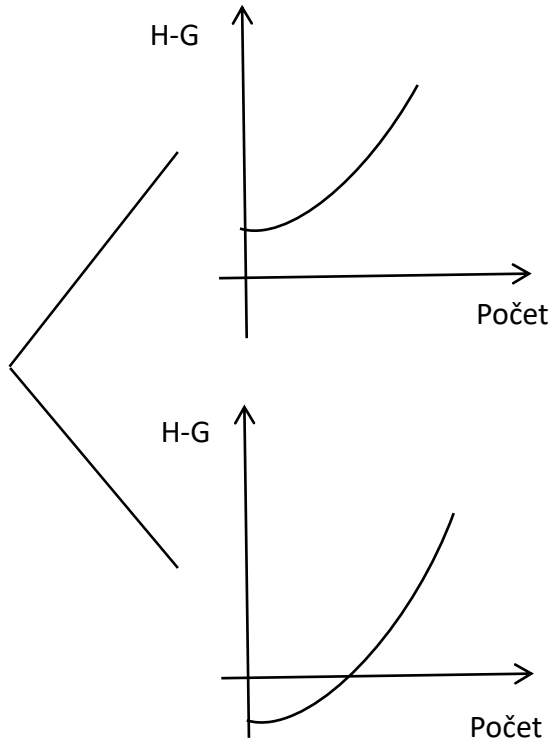
- Represe je nákladná → je optimální tolerovat určitou míru nelegálního chování
- \uparrow újma $\rightarrow \uparrow F, \uparrow p$
- Pokuty jsou efektivnější než vězení
- Optimální pokuta: $\uparrow F, \downarrow p$
- Optimální vězení: není maximální sankce

$\downarrow F, \uparrow p$

Hranice trestných a ostatních sankcí

- Skutky kdy vzniká újma:
 - H...újma
 - G...užitek pachatele
 - H-G čistá újma
- Část nelegálních skutků může být efektivní (je ekonomicky nežádoucí je eliminovat, i kdyby represe byla zdarma)

Hranice trestných a ostatních sankcí

Loupeže:
“ideální”
počet = 0

Nelegální parkování:
“ideální” $H > G$
počet > 0

Hranice trestných a ostatních sankcí

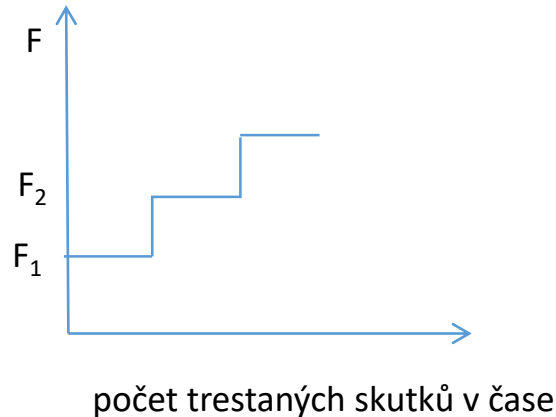
- Zvláštní případ: skutky bez oběti
- Pozitivní analýza je stejná (chování pachatelů dle sankce)
- Normativní analýza:
 - Proč jsou nelegální
 - Velmi obtížné eliminovat (chybí spolupráce oběti)

Proč vězení a ne pokuty?

- Inkapacitace
 - Je inkapacitace jediným důvodem?
 - $C \approx 300\,000$ Kč vězeň/ rok
 - Kdyby inkapacitace byla jediným důvodem – jaký by byl optimální trest?
- Není k dispozici adekvátní pokuta nebo jiný levnější trest
 - Omezená schopnost platit

Proč se nepoužívají extrémní tresty

- Justiční omyl \rightarrow náklady procesu
- Recidiva
 - Selektce

- Legální příležitosti \downarrow $w \uparrow$ $G \Rightarrow \uparrow F$
- Možnost nápravy (individuální prevence)

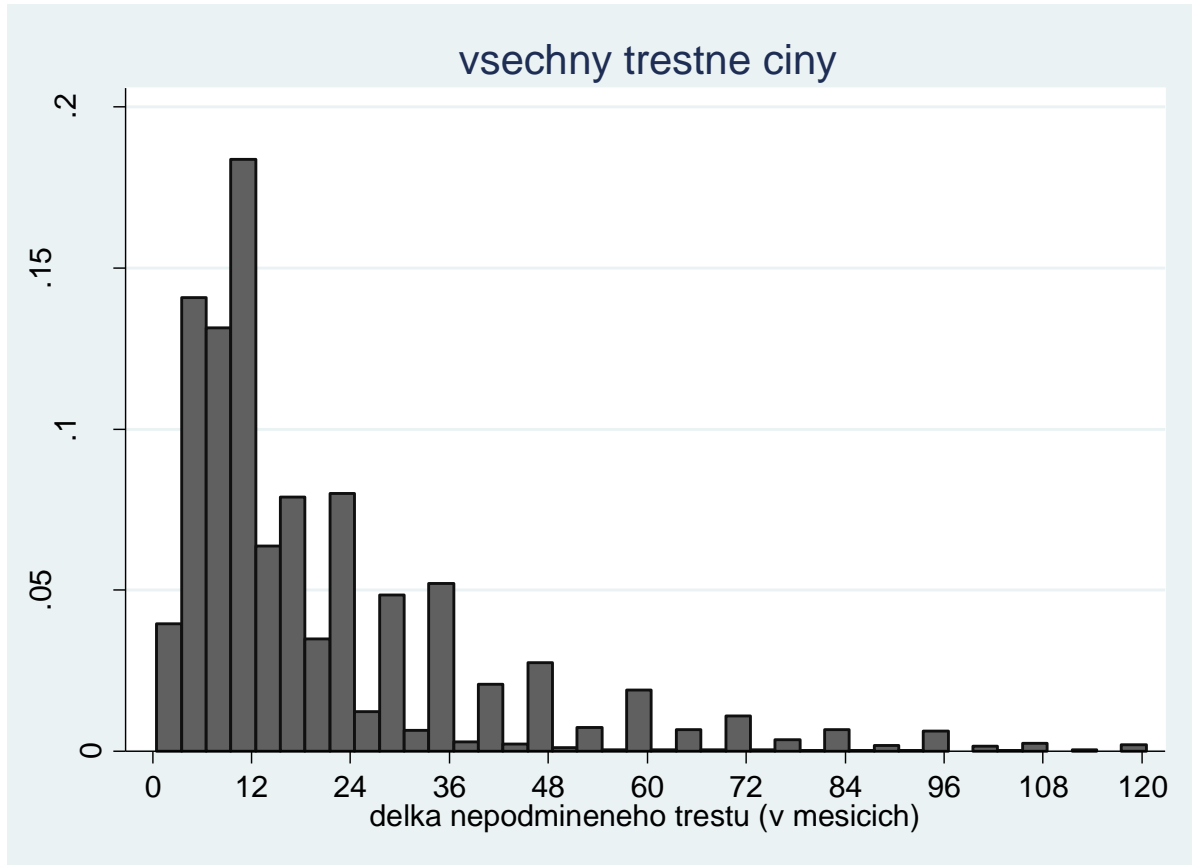
Racionální trestní politika

- Pokuta je výchozí bod
 - Německo
- Nákladnější tresty: pouze když pokutu nelze použít
- Trestní právo: ultima ratio
- $F > G$ (minim. požadavek)

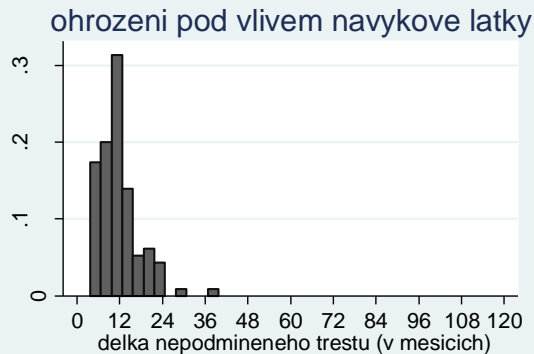
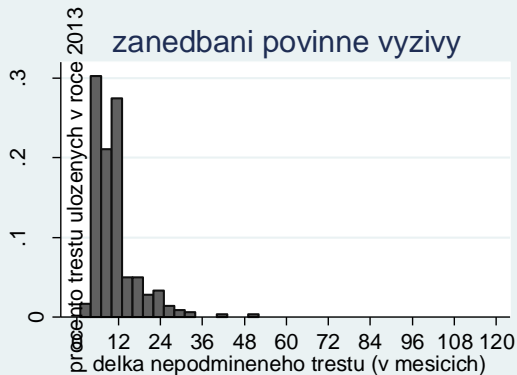
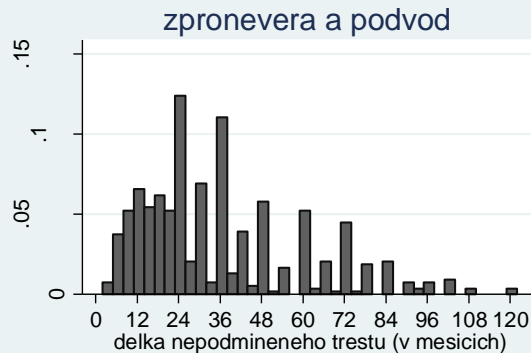
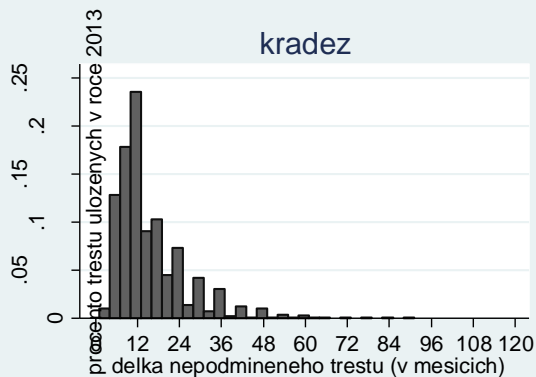
Trestní praxe v ČR

	všechny trestné činy	loupež	krádež	zprone- věra	podvod	ohrožení pod vlivem návykové látky
počet odsouzených	75595	1292	17643	1660	3155	9635
odnětí svobody - nepodmíněně	13%	45%	25%	5%	12%	1%
odnětí svobody - podmíněně	73%	53%	59%	89%	81%	79%
obecně prospěšné práce	9%	0%	13%	4%	4%	5%
zákaz činnosti	24%	2%	3%	7%	4%	99%
peněžitý trest	9%	14%	6%	2%	4%	19%

Rozdělení nepodmíněných trestů

Rozdělení nepodmíněných trestů

Trestní praxe v Česku - shrnutí

- „Podmínka“ je zcela nejvyužívanějším trestem
- Peněžité tresty
 - jsou vzácné
 - neukládají ve spojení s podmínkou
- Nepodmíněné tresty – pokud uloženy - jsou spíše delší
- Proč je toto neefektivní?

Doporučení k zefektivnění

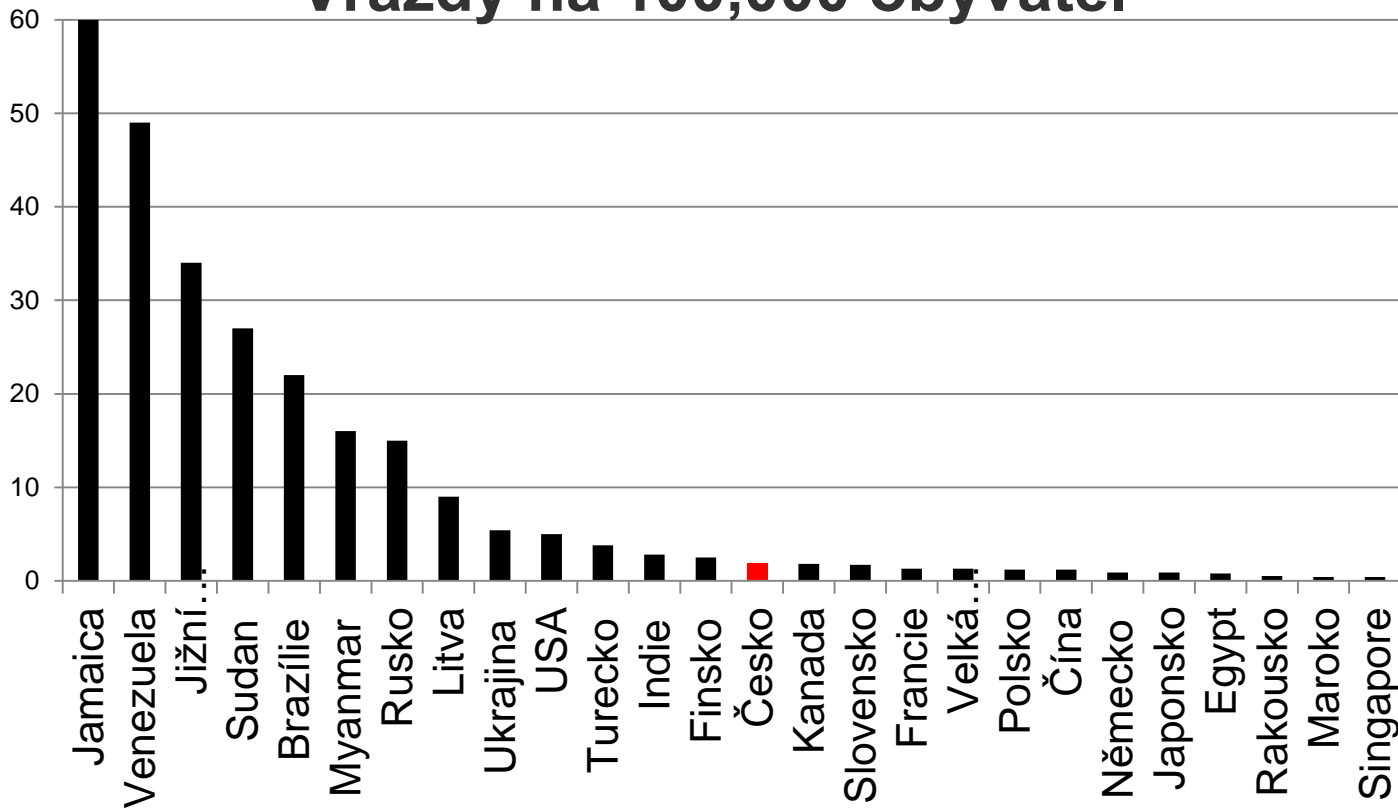
- Trest musí bolet
- Jakou informaci si pachatelé odnesou z „podmínky“? (individuální prevence)
- Vězení jsou drahá
- Možné cesty
 1. Podmíněné tresty ve spojení s pokutou
 2. Velmi krátká vězení pro prvopachatele (ve spojení s pokutou, následným domácím vězením, atd...)
 3. Vyšší využití domácího vězení

Kriminalita v Česku – přehled

- Mezinárodní srovnání
- Trendy v kriminalitě

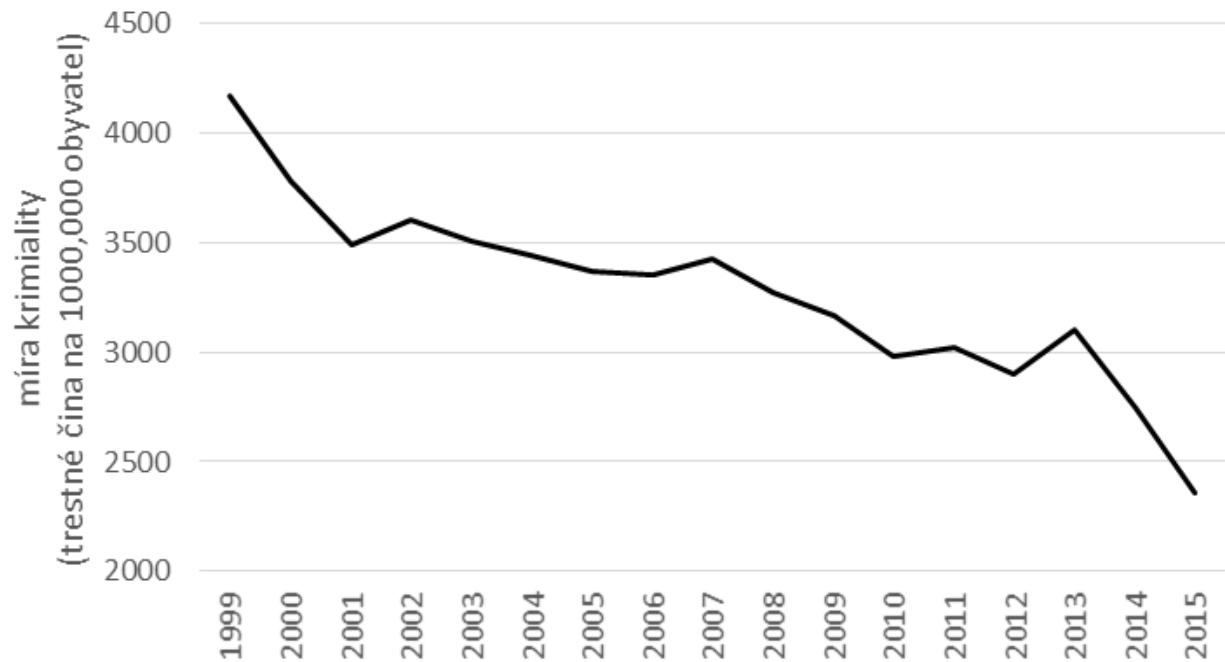
Mezinárodní srovnání

Vraždy na 100,000 obyvatel

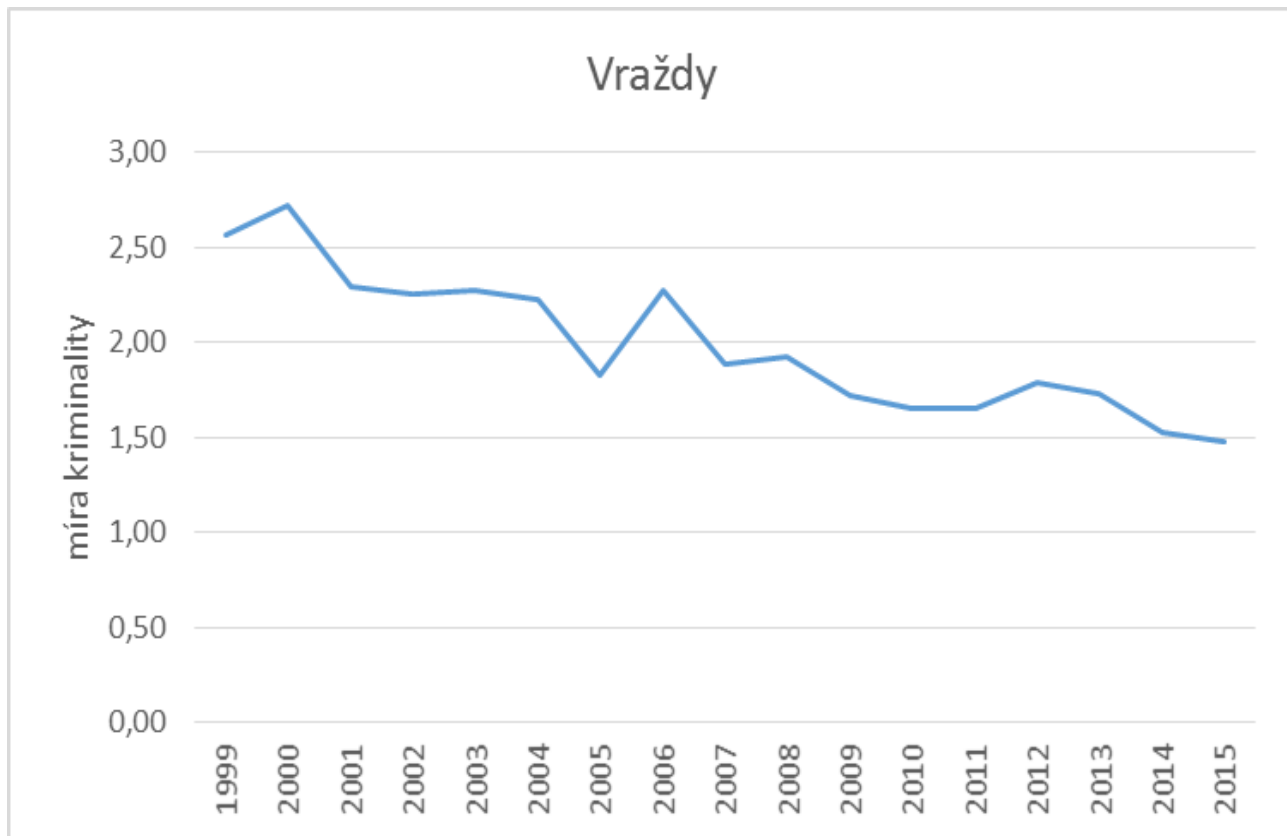

Trendy kriminality v Česku

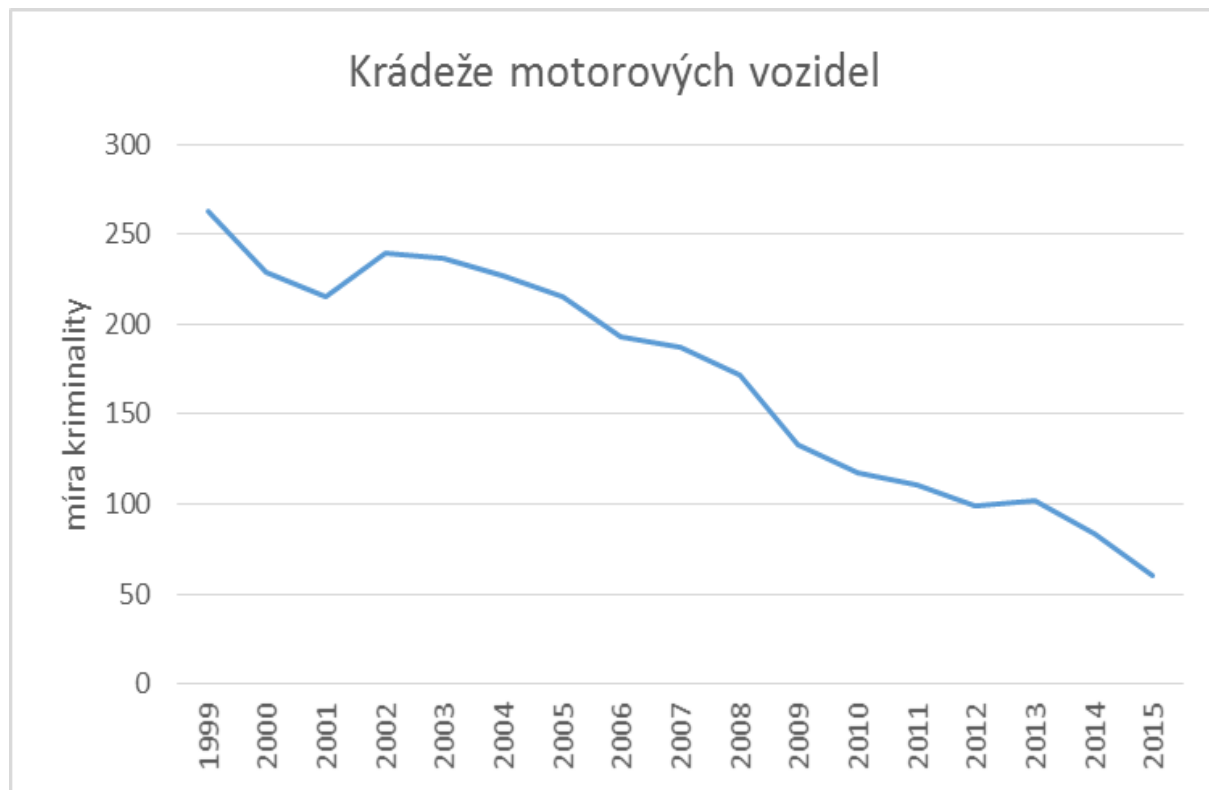
Celková kriminalita

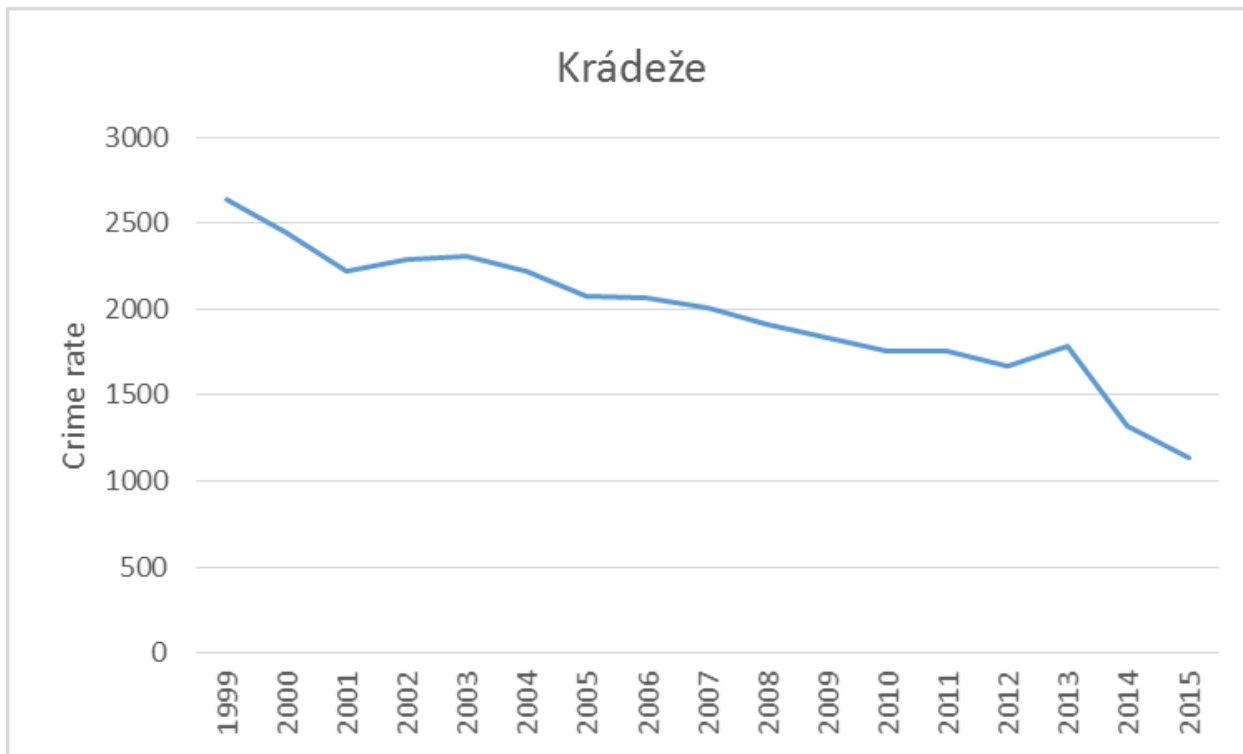
Trendy kriminality v Česku

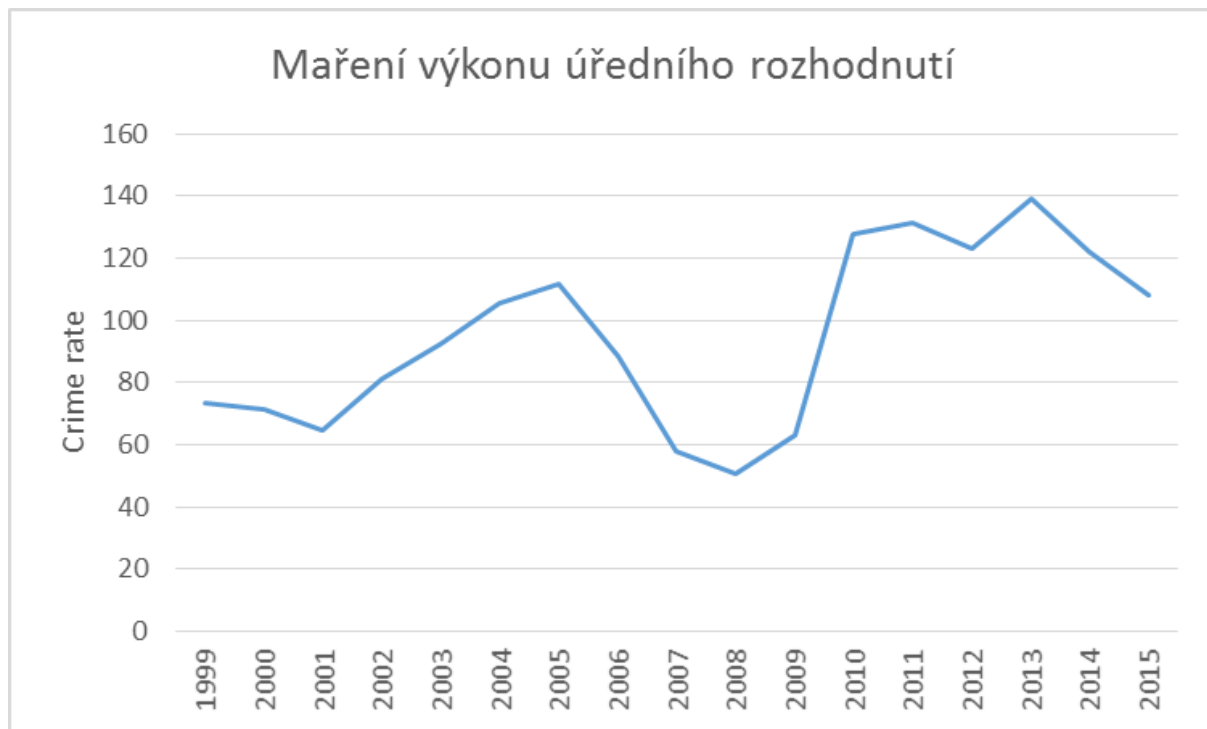
Trendy kriminality

Trendy kriminality

Trendy kriminality

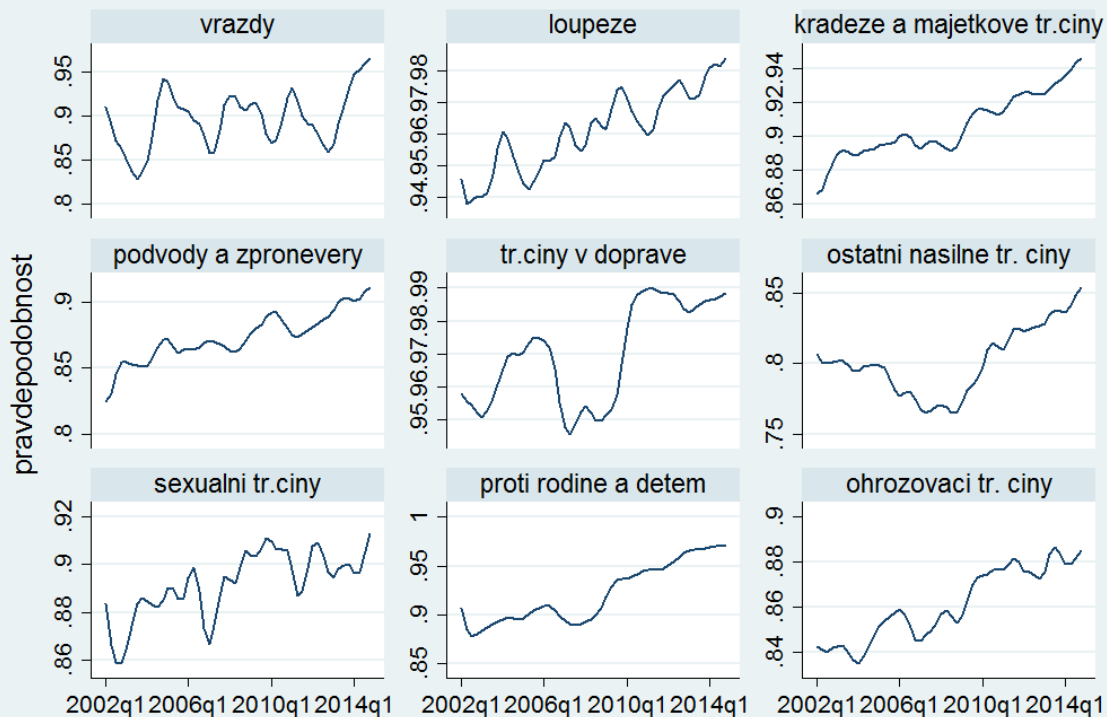

Možné příčiny poklesu kriminality?

- Populační trendy
- Technologický pokrok (zabezpečení aut a domů, nižší ceny elektroniky)
- Účinnější represe – větší procento pachatelů je obžalováno a odsouzeno
- Více pachatelů za mřížemi

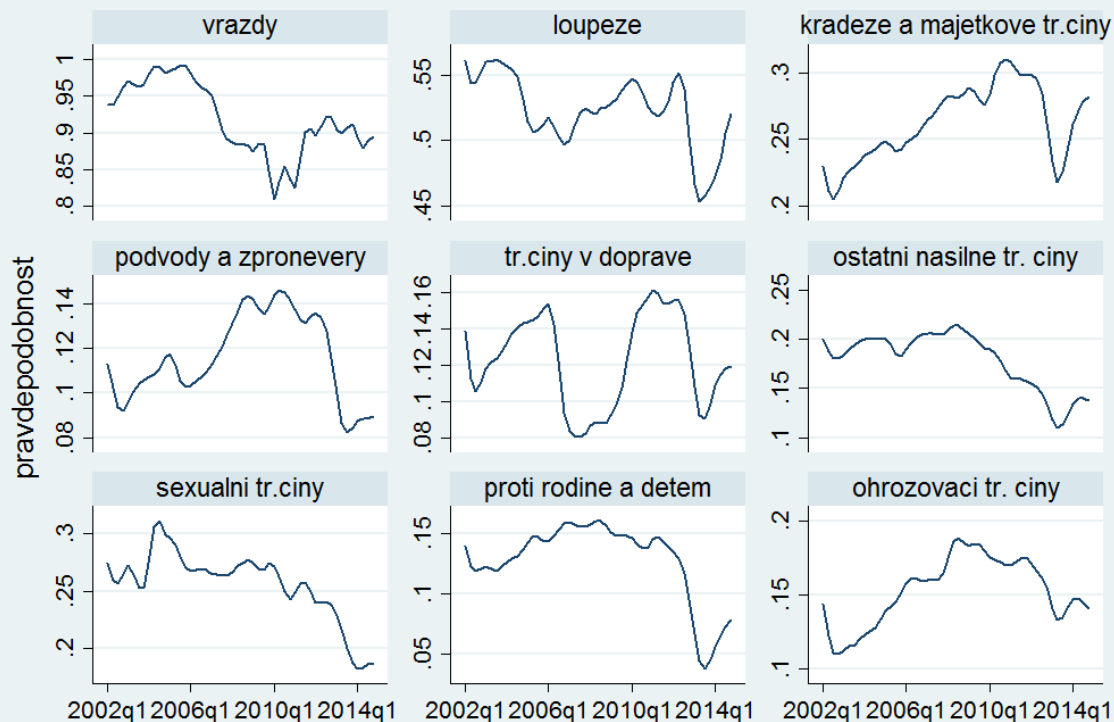
Možné příčiny poklesu kriminality?

pravděpodobnost obžaloby

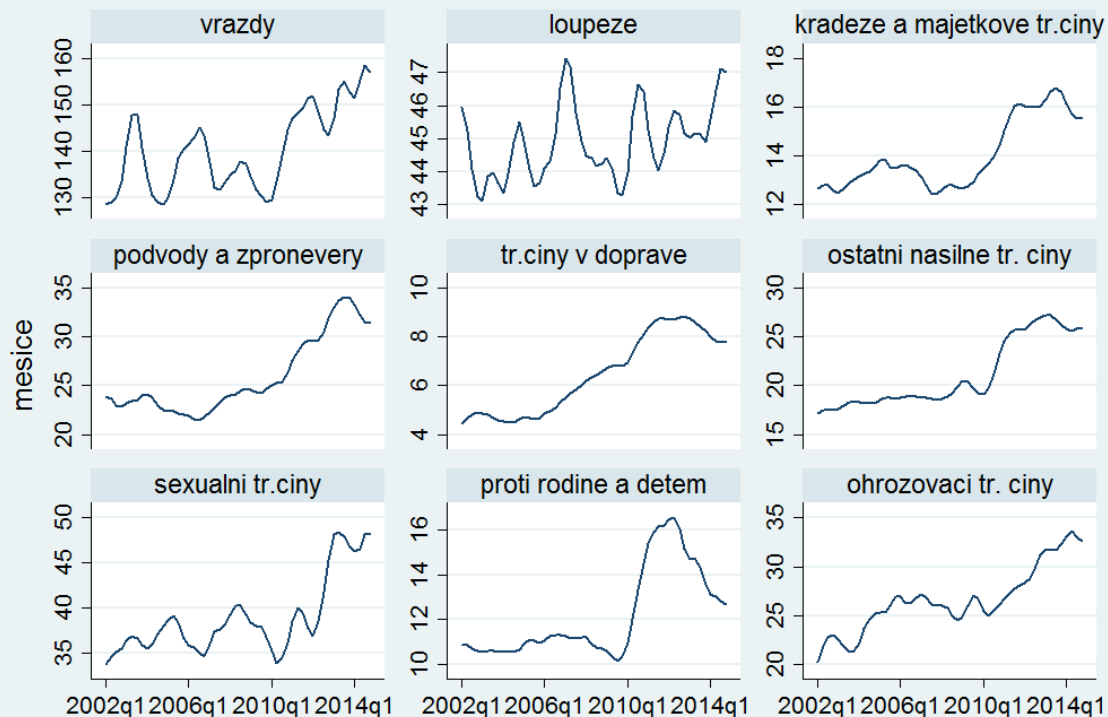
Možné příčiny poklesu kriminality?

pravděpodobnost nepo. trestu

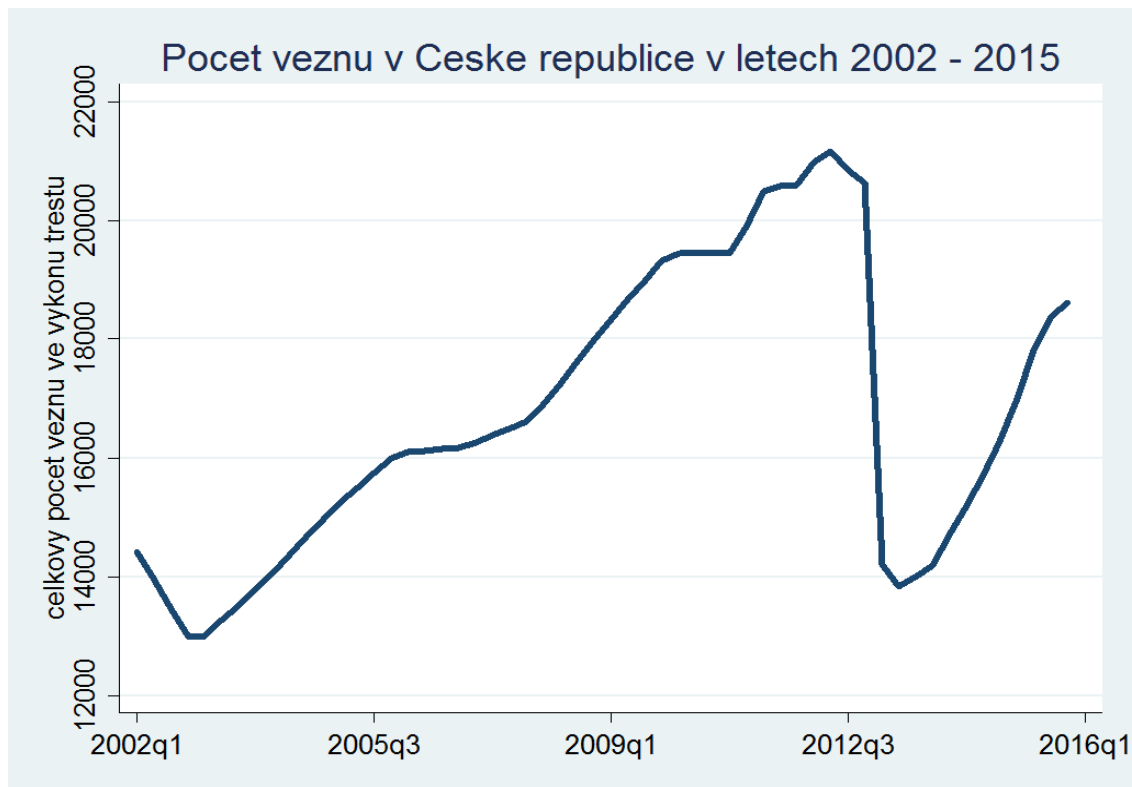

Možné príčiny poklesu kriminality?

delka ulozeného trestu - bez rozlísení typu väznice

Možné příčiny poklesu kriminality?

Klíčové trendy

- Úspěšná dekáda– pokles kriminality
- Produktivnější trestní orgány
- Delší tresty

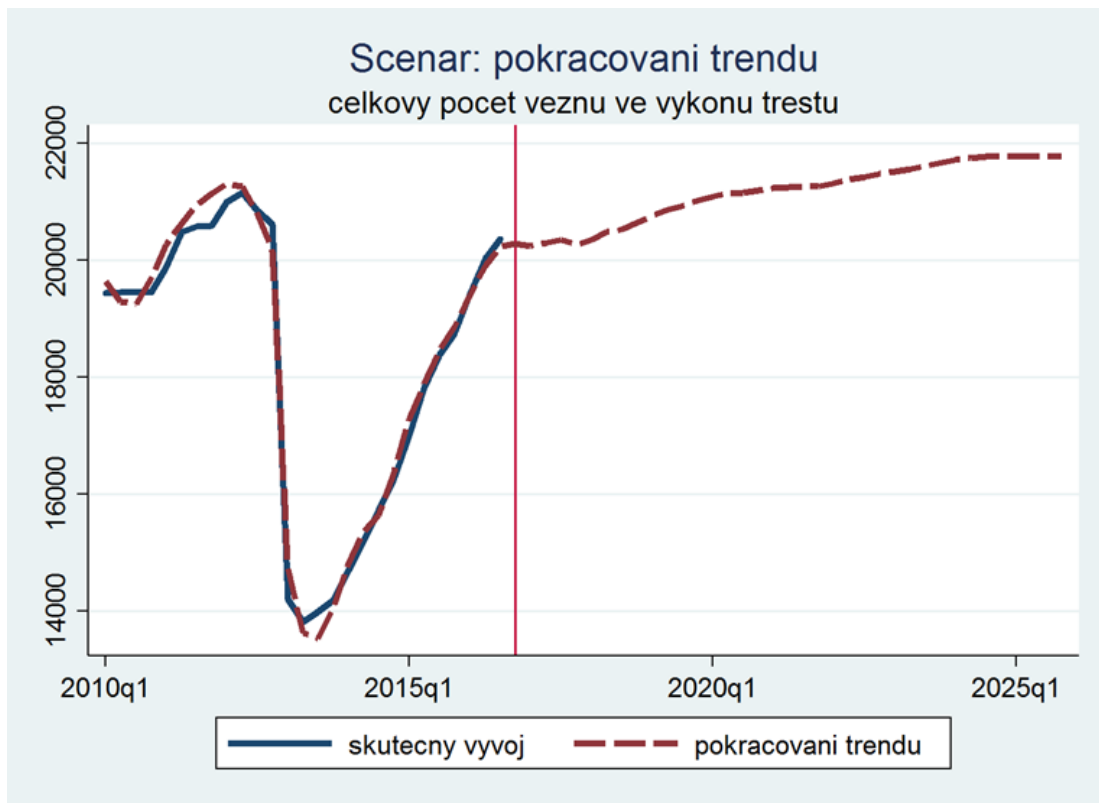
Neustále se zpřísnující trestní represe

Druhé nejvyšší procento vězeňské populace v EU

Přeplněné věznice

Přeplněné věznice

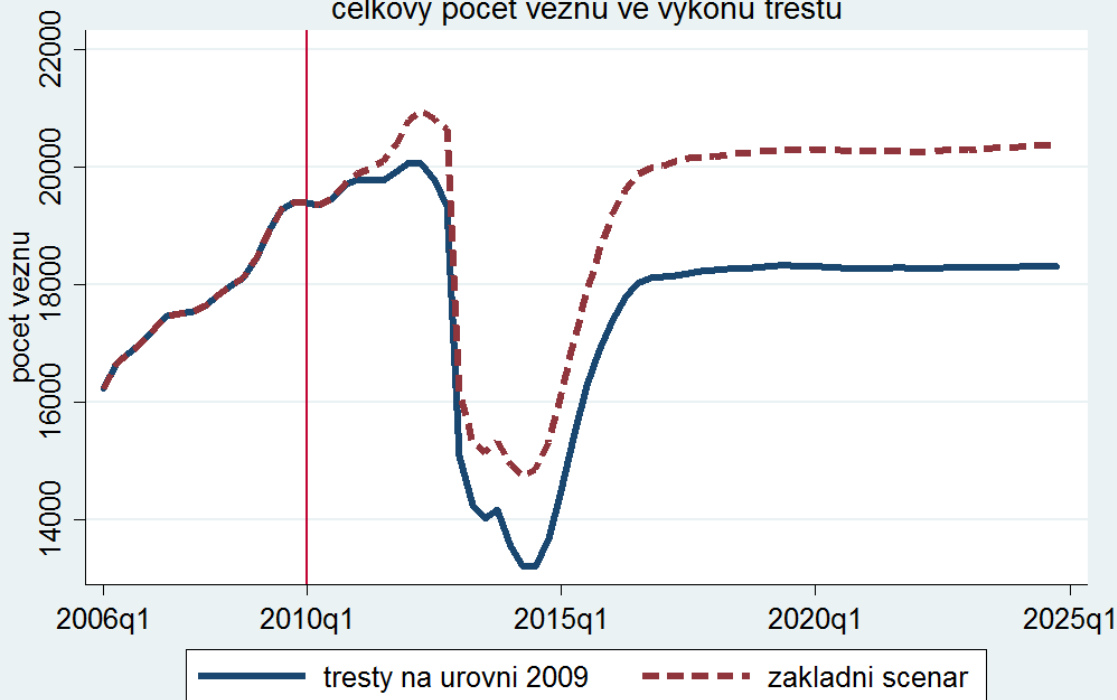

Nový trestní zákoník

- Nový trestní zákoník 40/2009
- Klíčová změna: výrazné zvýšení trestních sazeb
- Důvodová zpráva – uváděné dopady:
 - Personální posílení Probační a mediační služby
 - Zavedení „náramků“ pro domácí vězení
 - Zabezpečovací detence
 - Celkem cca 84 mil. Kč
 - „nemá donemá dopad na ostatní veřejné rozpočty“, „není spojena se sociálními dopady“
- Důvodová zpráva vůbec nezmiňuje hlavní dopad:
 - Velký nárůst vězeňské populace

Příspěvek vyšších trestů k přeplnění věznic

Scenar: zachovani trestu na urovni roku 2009
celkovy pocet veznu ve vykonu trestu

Případová studie: DNA databáze

- Případ Pivoda
 - Byl odsouzen za daňové úniky
 - Během jeho výkonu trestu byly plošně odebrány vzorky DNA všech vězňů
 - Pan Pivoda u soudu usiloval o zničení jeho vzorku, protože byl podle něj odebrán nelegálně
 - Vzorek byl odebrán na základě nařízení policejního prezidenta
 - Soudy se neshodly, zda toto je legální způsob odebrání vzorku
 - Je potřeba zákonná úprava

Profily DNA

- Databáze – jak fungují
 - Vzorek
 - Profil
- Okruh osob?
 - Odsouzení za násilnou kriminalitu
 - Všichni odsouzení?
 - Všichni podezřelí?
 - Uchovávat vše?
 - Plošný odběr?
 - Diskrece?

Recidiva dle kriminální minulosti

- UK – vraždy:
 - 32 % pachatelů nebylo odsouzeno dříve
 - 50 % pachatelů bylo odsouzeno 3x a více
- ČR – vraždy:
 - 38 % pachatelů nebylo odsouzeno dříve
 - 25 % spáchalo násilný či sexuální delikt
 - 37 % spáchalo nenásilný delikt
 - Cca 50 % recidivisté

Ekonomická analýza - přínosy

- Vyšší pravděpodobnost odsouzení pachatele
- Nižší kriminalita
- Rostou disproporčně s velikostí databáze
- Jak závisí na typu pachatele?
 - Pravděpodobnost, že spáchá trestní čin, je závislá na dosavadní kriminální historii
 - Změna v důsledku odběru DNA
 - Téměř nulová pravděpodobnost u některých skupin
 - Škody ze spáchaných činů
- Odhadnuté efekty
 - Rozšíření databáze na méně závažné zločince – pokles kriminality o 2 – 7 %

Ekonomická analýza - náklady

- Odběr a analýza: nyní cca \$ 60
- Skladování profilu: ~ 0
- Utopené náklady vs budoucí náklady
- Soukromí (zásah do práv)
- Chyby:
 - Nespravedlivé odsouzení
 - Falešná stopa
 - Falešná identifikace (větší databáze chrání nevinné)

Databáze DNA

- Je třeba cost-benefit analýza
- Přínosy klesají s rizikovostí pachatele
- Ale nejsou nulové
 - Ani u pachatelů nenásilných činů
 - Ani u osob s čistou kriminální minulostí